

Vpliv pandemije covida-19 na osnovnošolske otroke: pregled literature

Timea Štravs

Študentka Univerze na Primorskem
timeastravs@gmail.com

Vesna Jug

Univerza na Primorskem
vesna.jug@upr.si

 © 2022 Timea Štravs in Vesna Jug

Povzetek. Pregled literature po deskriptivni metodi vključuje 13 raziskav, ki so preučevale posledice pandemije covida-19 na osnovnošolske otroke. Rezultati pregleda so bili v skladu s cilji razvrščeni v štiri pomenske kategorije: Vpliv pandemije na duševno zdravje otrok; Vpliv pandemije na šolski uspeh osnovnošolcev; Povezanost pandemije in fizične aktivnosti otrok ter Drugi vplivi pandemije covida-19, povezani z učenjem na daljavo ter osnovnošolci. Na podlagi pregleda menimo, da je v prihodnje potrebnih še več raziskav na celotnem področju vpliva pandemije na osnovnošolce, še posebej na mlajšo skupino otrok (do 9 let). Zaradi trenutnega prepada v znanju in razumevanju vseh posledic pandemije so nujne longitudinalne raziskave, ki bodo omogočile podrobnejši vpogled v spremembe v izobraževanju, ki so se zgodile pred, med in po pandemiji covida-19.

Ključne besede: pandemija covida-19, osnovnošolski otroci, duševno zdravje, šolski uspeh, fizična aktivnost

Impact of the COVID-19 Pandemic on Primary School Children: Literature Review

Abstract. The descriptive literature review includes 13 studies that examined the effects of the COVID-19 pandemic on primary school children. The results of the review were classified into four semantic categories: The effect of the pandemic on children's mental health; The effect of the pandemic on primary school children's academic performance; The association between the pandemic and children's physical activity; and Other impacts of COVID-19 related to distance learning and primary school children. Based on the review, we believe that more

research is needed in the future on the overall effect of the pandemic on primary school children, especially on the younger group of children (up to 9 years of age). Given the current gap in knowledge and understanding of the full impact of the pandemic, longitudinal studies are needed to provide a more detailed insight into the changes that have occurred before, during and after the COVID-19 pandemic.

Key Words: COVID-19 pandemic, primary school children, mental health, school performance, physical activity

Uvod

V začetku leta 2020 so zaradi pandemije virusa SARS-COV-2 države po svetu sprejele različne ukrepe z namenom preprečitve nadaljnega širjenja virusa (Ministrstvo za zdravje b. l.; Nacionalni inštitut za javno zdravje b. l.; World Health Organization 2020). Ti ukrepi so med drugim vključevali omejitve potovanja, socialno distanciranje, omejitve družabnih srečanj ter zapiranje izobraževalnih ustanov in manj pomembnih gospodarskih panog (World Health Organization 2020). Zaradi teh prizadevanj so otroci, družine in ostala populacija veliko svojega časa preživel doma.

Otroci so se med širjenjem pandemije vsakodnevno prilagajali novemu občutku »normalnega«. Izkušnje s covidom-19 so bile za družine z nizkim, s srednjim in z visokim socialno-ekonomskim statusom različne, kar je povečalo razlike na podlagi zmožnosti družine za dostop do storitev duševnega zdravja, ustrezne podpore učenju na daljavo in socializacije (Fegert idr. 2020). Poleg tega so skupni učinki socialne izolacije, karantene, bolnih, umirajočih ter zaradi covid-19 umrlih družinskih članov ali znancev prispevali k razvoju težav v duševnem zdravju (Pfefferbaum in North 2020). Socialna izolacija, stres staršev (npr. izguba službe, varstvo otrok, finančna nestabilnost) in nezmožnost prehrabne ter stanovanjske gotovosti zaradi pandemije so predstavljali dejavnike tveganja za duševno zdravje otrok (Lawson idr. 2020; Rosenthal in Thompson 2020). Šole so nudile nujen sistem podpore pa tudi dostop do zdravstvenega varstva, služb za duševno zdravje, hrane in socialnih storitev, ki sicer niso na voljo. Vloga šole je bila pomembna predvsem pri socialnem, čustvenem, duševnem in vedenjskem razvoju otroka. Šole sicer predstavljajo prostor za učenje socialnih in vrstniških interakcij, samoregulacije in pomembnih življenjskih veščin, kjer učenci razvijejo občutek za namen in identiteto (National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine 2020).

V času zaprtja šol so učitelji učencem pošiljali dejavnosti na različne virtualne načine, ki so jih določile šolske ustanove. Ta sprememba iz šol-

skega v domače učno okolje je lahko povzročila nelagodje na individualni in družbeni ravni ter telesne in čustvene motnje, kot sta tesnoba in obsesivno kompulzivna motnja (Caram 2020). Otroci in mladostniki se na strese, ki jih doživljajo v kriznih obdobjih, kot je epidemija, odzivajo zelo različno. Na odzive vplivajo starost otrok in mladostnikov, razumevanje situacije, razpoložljivost kakovostnih informacij o trenutnem dogajanju, pretekle izkušnje, ponotranjene strategije odzivanja v stresnih situacijah, podpora družine in drugi dejavniki. Vse omejitve in ukrepi, povezani z epidemijo, bi lahko pri otrocih in mladostnikih ter v še večji meri pri skupinah otrok z učnimi težavami in duševnimi motnjami povzročili posledice na področju duševnega zdravja in telesnega razvoja (Dobnik Renko idr. 2020).

Pandemija covid-19 bi bila lahko posebej zahtevna za otroke z motnjo pozornosti in koncentracije s hiperaktivnostjo (ADHD) (Cortese idr. 2020; Jeffery idr. 2020; McGrath 2020). Večina otrok z ADHD ima eno ali več komorbidnih stanj, kot so anksioznost in motnje razpoloženja, motče vedenje (npr. motnja avtističnega spektra, obsesivno kompulzivna motnja) (Faraone idr. 2015). Spremembe v rutini, strukturi in socialnih stikih, povezane z omejitvami zaradi covid-19, in vse večja negotovost lahko poslabšajo simptome ADHD in s tem povezane težave (Jeffery idr. 2020). Psihološka stanja (strah, simptomi depresije, stres itd.), povezana s pandemijo (Jiao idr. 2020; Wang, Pan idr. 2020), lahko vplivajo tudi na prehranjevalno vedenje otrok in staršev. Izkušnje s stresom in z negativnimi čustvi lahko vodijo do prenejedanja in ljudi navajajo k temu, da posežejo po t. i. tolažilni hrani, bogati s sladkorjem in kalorijami (Evers idr. 2018; Michels idr. 2012; Rodríguez-Martín in Meule 2015).

Zaprtja in omejitve, povezani s covidom-19, bi lahko vplivali tudi na fizično aktivnost otrok. Nezadostna fizična aktivnost in prekomerno sedenje lahko predstavljata problem, saj se vzorci zdravstvenega vedenja v otroštvu pogosto ohranijo tudi v odrasli dobi in lahko vodijo do povečanega tveganja za razvoj zdravstvenih težav (npr. prekomerna telesna teža, diabetes tipa II) v poznejših obdobjih otroštva ter v odrasli dobi (U.S. Department of Health and Human Services 2008). Nekateri avtorji so med pandemijo sklepali, da se bo pri otrocih zaradi zaprtja šol povečala stopnja debelosti (Rundle idr. 2020; Workman 2020), delno tudi zato, ker jim športna vzgoja v šoli nudi več možnosti za telesno aktivnost (Cradock idr. 2013; Fairclough in Stratton 2006). Rezultati raziskav (npr. Stavridou idr. 2021) kažejo, da je bilo pri otrocih in mladostnikih v času pandemije opazno povečanje telesne mase.

Nenaden prehod iz učilnice na učenje na daljavo je pomembno vplival na uporabo izobraževalne tehnologije pri šolanju (Patel in Challawalla 2020), kar je zahtevalo hitro prilagajanje učiteljev in učencev značilnim digitalnih platform (Education Endowment Foundation 2020; GEM Report 2020). Nacionalni in lokalni izobraževalni sistemi s tehnološkim poudarkom so vzpostavili virtualno učno okolje. Tiste šole in posamezni pedagoški delavci, ki so platforme za digitalno učenje uporabljali že pred pandemijo, so imeli manj ovir za izobraževanje na daljavo v primerjavi s šolami in z zaposlenimi, ki so prej tehnologijo uporabljali v manjši meri (Harley 2007), in učenci, pri katerih doma niso imeli naprav in interneta (Petrie idr. 2020). Poučevanje osnovnošolcev na spletu sicer predstavlja velik izziv, saj na splošno vključuje virtualne ure, ki lahko ovirajo otrokov razvoj in ne omogočajo učenja (Mahoney 2020).

Na podlagi navedenih dejstev lahko vidimo, da so v času pandemije obstajali vplivi na otroke z različnih smeri. Ena izmed teorij, ki se ukvarja z različnimi vplivi okolja na posameznike, je Bronfenbrennerjeva (1979) teorija ekoloških sistemov, ki raziskuje razvoj človeka na štirih osnovnih ravneh – mikrosistemi ali otrokovo neposredno okolje (npr. dom, šola, soseska, skupina vrstnikov), mezosistemi ali odnosi med mikrosistemi, eksosistemi ali posredno okolje, ki vpliva na razvoj otroka (npr. lokalna podjetja, delovno mesto staršev ali skrbnika, vlada), makrosistemi ali večje družbeno-kulturno okolje –, dodatna raven pa je kronosistem, ki prikazuje vplive okolja skozi čas (Bronfenbrenner 1979).

Problem in raziskovalna vprašanja

Namen in cilj pregleda literature je bil odkriti ter razumeti, kakšen vpliv ima pandemija covida-19 na osnovnošolske otroke. Na tematiko vpliva pandemije na srednješolce ter študente je bilo opravljenih že nekaj raziskav, vendar je v času našega pregleda obstajal le manjši nabor raziskav na vzorcu osnovnošolskih otrok. Na področju vpliva pandemije na osnovnošolce še ni bilo opravljenega raziskovalnega pregleda, ki bi v obliki preglednega znanstvenega članka skušal sintetizirati nova spoznanja na tem področju.

Pred pregledom literature smo si postavili splošno raziskovalno vprašanje, ki zajema naš glavni cilj:

- Kakšen vpliv ima pandemija covida-19 na osnovnošolske otroke v času šolanja na daljavo?

Po pregledu literature smo dodali tri ožje usmerjena podvprašanja:

Preglednica 1 Število virov za opredeljene iskalne nize po posameznih bazah podatkov

Niz	PsycArticles	SAGE	ScienceDirect	CINAHL	ERIC
1	12	1.607	3.360	11	434
2	2	788	566	35	23
3	13	505	54	369	4

- Ali so se v času šolanja na daljavo zgodile kakšne spremembe v razpoloženju otrok?
- Ali je šolanje na daljavo vplivalo na učni uspeh učencev ter kako?
- Ali obstajajo kakšne povezave med zmanjšano fizično aktivnostjo otrok in pandemijo?

Metoda

Iskanje literature je potekalo od marca do aprila 2021 s pomočjo naslednjih baz podatkov: PsycArticles, SAGE, ScienceDirect, CINAHL in ERIC. Strategija iskanja literature je povezana s cilji pregleda literature: s pomočjo pregleda raziskav in literature v zadnjih treh letih ugotoviti in razumeti vpliv pandemije na šolajoče se otroke ter na podlagi ugotovitev stanja podati usmeritve za prihodnja preučevanja. V prvem koraku zbiranja virov smo za iskanje uporabili naslednje nize besed in besednih zvez:

1. »pandemic OR coronavirus« AND »school«,
2. »pandemic OR coronavirus« AND »school« AND »child*«,
3. »pandemic OR coronavirus« AND »primary school« AND »child*«.

Izpis zadetkov smo v znanstvenih bazah omejili z naslednjimi zahtevami: »odprt dostop«, »celotno besedilo«, »znanstvene revije« in »recenzirani članki«. Kriterij izbora del je bil omejen glede na čas objave. Postavili smo časovno omejitev objave dela, in sicer od leta 2019 dalje. S takšnim kriterijem smo želeli zajeti vse relevantne vire, ki so nastali v obdobju začetka izbruha virusa covid-19. Število virov, ki smo jih pridobili s prvim korakom, je predstavljeno v preglednici 1.

V drugem koraku smo z namenom omejitve rezultatov na relevantne vire, ki se skladajo s postavljenimi cilji, uporabili kombinacijo različnih besednih zvez besed:

4. (»pandemic« OR »COVID-19« OR »coronavirus« OR »sars-cov-2«) AND (»school« OR »online school« OR »primary school«),
5. (»pandemic« OR »COVID-19« OR »coronavirus« OR »sars-cov-2«) AND »child*« AND (»school« OR »online school« OR »primary school«),

Preglednica 2 Število virov za opredeljene iskalne nize po posameznih bazah podatkov

Niz	PsycArticles	SAGE	ScienceDirect	CINAHL	ERIC
4	2	313	265	26	131
5	12	1.263	579	44	14
6	3	1.292	325	93	8
*	3	27	24	28	22

OPOMBE * Število virov z vključenimi kriteriji izbora.

Preglednica 3 Število virov za opredeljene iskalne nize po posameznih bazah podatkov z upoštevanjem kriterijev izbora

Niz	PsycArticles	SAGE	ScienceDirect	CINAHL	ERIC
4	0	9	2	1	6
5	2	18	0	14	11
6	1	0	21	13	6
*	0	4	5	4	0

OPOMBE * Število virov z vključenimi kriteriji izbora.

6. (»pandemic« OR »COVID-19« OR »CORONAVIRUS« OR »sars-cov-2«) AND (»impact« OR »effect« OR »outcome« OR »result«) AND »child*«.

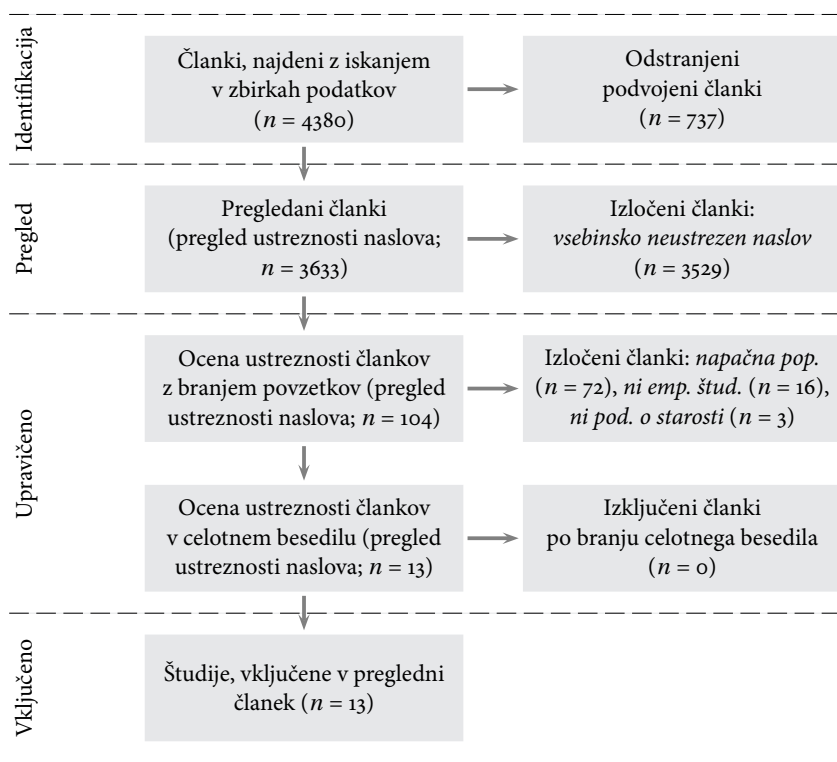
Vsebinski kriterij izbora del je temeljil na dveh temeljnih kriterijih: v delu je bil preučevan oziroma razložen vpliv pandemije na osnovnošolce ter v naslovu so omenjeni pandemija in otroci. V pregled smo vključili raziskave, ki so preučevale vpliv pandemije na osnovnošolske otroke. Izključili smo dela, ki so razlagala vpliv pandemije na srednješolce ali na študente. V pregled nismo vključili virov, kot so zborniki konferenc, kritike, neempirična poglavja knjig uredniške ali teoretične narave. Iz analize so bili izključeni tudi pregledi literature, sistematični pregledni članki ali metaanalize. V preglednici 2 je prikazano število virov za opredeljene iskalne nize po posameznih bazah podatkov.

Z namenom oženja izbora del v predstavljenih bazah podatkov smo izločili dela, ki se po branju izvlečkov niso skladala s postavljenimi cilji pregleda. Vključili smo raziskave, ki so preučevale starše ali učitelje, pri čemer smo upoštevali, da imajo starši osnovnošolske otroke ali da učitelji poučujejo osnovnošolce.

Preglednica 3 prikazuje število virov, vključenih v znanstveni pregled po branju izvlečkov in upoštevanju ciljev pregleda.

Z upoštevanjem cilja pregleda smo izvedli pregled literature po deskriptivni metodi, kar nam je omogočilo podrobno preučevanje stanja

Vpliv pandemije covid-19 na osnovnošolske otroke

Slika 1 Postopek identifikacije in izbora člankov (PRISMA-diagram za 4., 5. in 6. niz)

pojava. Na sliki 1 je prikazan PRISMA-diagram identifikacije in izbora člankov za 4., 5. in 6. niz.

Vključili smo vire, ki smo jih ocenili za verodostojne in kvalitetne, upoštevajoč omenjene izključitvene kriterije (npr. napačna populacija, nepopolni podatki, kot je manjkajoča starost). Od vseh pregledanih raziskav je pet zajemalo kvantitativne, pet kvalitativne in tri mešane metode.

Rezultati

S pomočjo deskriptivne metode pregleda literature smo pridobili 13 raziskav, ki so podrobneje predstavljene v preglednicah 4, 5 in 6.

V preglednici 4 so predstavljeni podatki o avtorjih, lokaciji, vzorcu ter metodologiji kvantitativnih raziskav. Vse raziskave so uporabile vprašalnike, katerih podatke so obdelali s pomočjo kvantitativne metodologije. Nekateri vprašalniki so imeli odprta vprašanja (Bubb in Jones 2020; Moore idr. 2020), ki so jih analizirali s kvalitativnim pristopom. Starost otrok v kvantitativnih raziskavah je od tri do 17 let.

V preglednici 5 so zbrani podatki o avtorjih, lokaciji, vzorcu, metodo-

Preglednica 4 Kvantitativne raziskave

Raziskava	Lokacija	Vzorec	Metodologija
Bubb in Jones (2020)	Norveška	Otroci; $N = 320$, 6–9 let; $N = 745$, 10–16 let	Vprašalnik s štiristopenjsko lestvico (področja: digitalno učenje, ustvarjalno učenje, sodelovanje med učenci, napredek, dosežki, povratne informacije ter skupinsko delo) in z odprtimi vprašanji o doživljanju šolanja na domu; kvalitativni pristop k odprtim vprašanjem ali komentarjem
Dunton, Do in Wang (2020)	Kolumbija, ZDA	$N = 211$; starši mlajših (5–8 let) in starejših otrok (9–13 let)	Vprašalnik za merjenje fizične aktivnosti in sedečega položaja med obdobjem pred pandemijo covid-19 ter zgodnjim obdobjem pandemije covid-19
Moore idr. (2020)	Kanada	$N = 1472$; starši otrok, starih 5–11 let	Ocenjevanje gibalnega vedenja svojega otroka pred in med izbruhom pandemije covid-19 s pomočjo petstopenjske lestvice; kvalitativna obdelava odprtih vprašanj
Philippe idr. (2021)	Francija	$N = 489$; starši otrok, starih 3–13 let	Vprašalnik CEDQ za težave pri prehranjevanju otrok; vprašalnik CEBQ o prehranjevalnem vedenju otrok; merjenje pogostosti popoldanskega prigrizka na štiristopenjski lestvici; merjenje pogostosti dolgčasa pri otrocih na petstopenjski lestvici; vprašalnik HOMESTEAD o prehranjevalni praksi v družini
Sciberras idr. (2020)	Avstralija	$N = 213$; starši otrok z ADHD, starih 5–17 let	12 postavk iz vprašalnika CRISIS o življenjskih izzivih v povezavi s covidom-19; prilagojen vprašalnik CPAS o interesu staršev za spletne intervencije; 4 postavke iz vprašalnika CRISIS v povezavi s covidom-19, z otroškim stresom ter otroškimi skrbmi

logiji in glavnih temah vključenih kvalitativnih raziskav. Dve raziskavi (Henderson idr. 2020; Turan idr. 2020) sta študiji primera, ki sta preučevali dečka z ADHD oziroma dečka z motnjo avtističnega spektra. Raziskava Khande in Jacqueline Kareem (2021) je preučila učitelje osnovnošolskih razredov, medtem ko je raziskava Valleje in Natalie Ceballos Marón (2020) vključila tako starše kot osnovnošolce, raziskava Jo Lauren Weaver in Jacqueline M. Swank (2020) pa samo starše. Najpogostejša metoda za zbiranje podatkov je bil intervju, na podlagi katerega so identificirali glavne teme.

V preglednici 6 so predstavljeni avtorji, lokacija, vzorec, kvalitativna in kvantitativna obdelava podatkov raziskav mešanih metod. Dve raziskavi

Preglednica 5 Kvalitativne raziskave

Raziskava	Lokacija	Vzorec	Metodologija	Poudarki
Henderson idr. (2020)	ZDA	Deček z ADHD, star 9 let	Študija primera	Socialno-ekološki vpliv pandemije covid-19 na duševno zdravje otrok
Khanna in Kareem (2021)	Indija	Učitelji osnovnošolskih razredov iz zasebnih šol; $N = 5$	Intervjuji, ki so bili analizirani s pomočjo tematske analize	Viri za spletno poučevanje; rutina za spletne razrede; prednosti/slabosti in (ne)zadovoljstvo s spletnim poučevanjem; razumevanje inkluzivnega izobraževanja in pedagogike
Turan idr. (2020)	Turčija	Deček z motnjo avt. spektra, star 11 let	Študija primera	Telezdravstvo; multidisciplinarna podpora otrok s posebnimi potrebami med pandemijo covid-19
Vallejo in Marón (2020)	Argentina	20 staršev in 20 učiteljev osnovnošolskih otrok z uč. težavami; $N = 40$	Telefonski intervjuji in tematska analiza	Splošni učinek zaprtja države in podpora učencem; učinek na čustva; vpliv na izobraževalne in bralne procese
Weaver in Swank (2020)	ZDA	Starši otrok, starih 6–15 let; $N = 11$	Intervjuji na daljavo preko platforme Zoom; kvalitativni fenomenološki pristop	Izkušnje z izobraževanjem; upravljanje z vlogami in odgovornostmi z dvema podtemama (zakonska zveza in opustitev pričakovanj); priznavanje privilegija; rutina s podtemo prednostnih nalog; nihajoča čustva; povezava z dvema podtemama (izgubljena podpora in spremembe odnosov v prihodnosti); pomembne izkušnje

(Khan in Mikuska 2021; Sun, Loh in Nie 2021) sta uporabili vprašalnik, ki so ga analizirali s kvantitativno metodo. Raziskava Lee-Ann Ewing in Vuja (2020) pa je s pomočjo kvantitativne obdelave podatkov izračunala frekvence in statistične vrednosti posameznih tem. Vse raziskave so uporabile tematsko analizo vsebine.

Vključene so bile raziskave (Bubb in Jones 2020; Philippe idr. 2021), ki so bile edine v državi, v kateri se je izvedla raziskava, in so hkrati vključevale mlajše otroke ter preučevale različne učinke v času pandemije. Pred-

Preglednica 6 Raziskave mešanih metod

Raziskava	Lokacija	Vzorec	Obdelava podatkov	
			Kvantitativna	Kvalitativna
Ewing in Vu (2020)	Avstralija	Analiza javnega mnenja o šolanju na daljavo; preučevanje tvitov (1. teden 2.197 tvitov, 2. teden 3.248 tvitov, 3. teden 4.976 tvitov)	Izračun frekvenc posameznih tem, z-vrednost in p-vrednost	Tematska analiza tvitov. Poudarki: splošni/nevtralni/šaljivi tviti; pozitivni/negativni učinki šolanja na daljavo; hvaležnost učiteljem; vlada in politiki; nasveti; soc. vplivi učenja na daljavo
Khan in Mikuska (2021)	Velika Britanija	Učitelji in vzgojitelji otrok, starih 3–8 let; $N = 55$	Grafični prikaz in numerična analiza	Analiza vsebine dveh odprtih vprašanj glede morebitnih varnostnih težav tekom izobraževanja na daljavo ter vpliva zaprtja na izobraževalni proces
Sun, Loh in Nie (2021)	Singapur	Osnovnošolci, stari 10–11 let; $N = 2012$. Intervju – $N = 36$	Vprašalnik o bralnih navadah osnovnošolcev v prostem času pred in med zaprtjem šole; analiza s programom SPSS	Fokusne skupine s poštirimi udeleženci; primerjalna analiza za kodiranje transkriptov, strnitev kod v kategorije ter prepoznavanje tem

nost dveh vključenih kvantitativnih raziskav (Bubb in Jones 2020; Moore idr. 2020) je velik nacionalno reprezentativen vzorec. V pregled smo zajeli tudi tri raziskave mešanih metod (Ewing in Vu 2020; Khan in Mikuska 2021; Sun, Loh in Nie 2021), ki so pridobljene kvantitativne rezultate nadgradile in poglobile s kvalitativnim pristopom.

Pomanjkljivost raziskav ranljivejših skupin otrok (Sciberras idr. 2020; Vallejo in Marón 2020) je odsotnost kontrolne skupine in nezmožnost primerjanja specifičnosti učinkov pandemije na ranljivejše otroke z učinki na otroke iz splošne populacije. Zaradi spletne narave večine raziskav (Bubb in Jones 2020; Dunton, Do in Wang 2020; Ewing in Vu 2020; Khan in Mikuska 2021; Moore idr. 2020; Philippe idr. 2021; Sciberras idr. 2020; Vallejo in Marón 2020; Weaver in Swank 2020) ni bilo uporabe standardiziranih diagnostičnih orodij, kar lahko predstavlja eno izmed omejitev. Nekatere kvalitativne raziskave so vključile majhen vzorec (Khanna in Kareem 2021; Weaver in Swank 2020), kar lahko omeji posploševanje

rezultatov. Več vključenih raziskav vključuje poročanja staršev o njihovih otrocih (Dunton, Do in Wang 2020; Moore idr. 2020; Philippe idr. 2021; Sciberras idr. 2020; Vallejo in Marón 2020; Weaver in Swank 2020), pri čemer obstaja dvom o socialno zaželenih odgovorih ter o zanesljivosti njihovih opažanj. O podatkih, pridobljenih o obdobju pred pandemijo, so poročali retrospektivno, kar bi lahko privedlo do pristranskosti pri priklicu podatkov iz spomina in bi lahko vplivalo na notranjo veljavnost raziskav (Bubb in Jones 2020; Dunton, Do in Wang 2020; Moore idr. 2020; Philippe idr. 2021; Sciberras idr. 2020; Sun, Loh in Nie 2021; Vallejo in Marón 2020).

Nekatere raziskave so zajele vzorce različno starih otrok. Raziskava Emme Sciberras idr. (2020) je v vzorec vključila otroke, stare od pet do 17 let, medtem ko sta raziskavi Kaat Philippe idr. (2021) ter Tehmine Khan in Éve Mikuska (2021) vključili tudi mlajše otroke, tj. od 3. leta dalje. Vključili smo raziskavo Lee-Ann Ewing in Vuja (2021), ki je preučila tvite staršev otrok, ki se šolajo od doma. To raziskavo smo dodali v pregled, saj smo iz starševskih zapisov upoštevali tiste, ki se nanašajo na osnovnošolske otroke. K našemu razumevanju posledic pandemije na ranljivejše skupine otrok lahko prispevajo raziskave, ki so preučevale otroke z motnjo pozornosti s hiperaktivnostjo (ADHD) (Henderson idr. 2020; Sciberras idr. 2020), otroke z motnjo avtističnega spektra (Turan idr. 2020) in otroke z učnimi težavami ter nekaterimi komorbidnimi motnjami (Vallejo in Marón 2020).

Rezultati pregleda literature so v skladu s cilji pregleda razvrščeni v štiri pomenske kategorije: Vpliv pandemije na duševno zdravje otrok; Vpliv pandemije na uspeh osnovnošolcev; Povezanost pandemije in fizične aktivnosti otrok ter Drugi vplivi pandemij covida-19, povezani z učenjem na daljavo ter osnovnošolci.

Vpliv pandemije na duševno zdravje otrok

Omejitev odhoda od doma je lahko za otroke z ADHD precej stresna (Sciberras idr. 2020). Ugotovljeno je bilo, da je stres, povezan z omejitvami zaradi pandemije covida-19, povezan tudi z negativnimi spremembami v delovanju na različnih področjih duševnega zdravja, kot so splošna skrb, nemirno vedenje, negativne misli pri otrocih z ADHD (Sciberras idr. 2020), žalostno oziroma depresivno razpoloženje, utrujenost in osamljenost pri otrocih z ADHD ter pri otrocih z učnimi težavami (Sciberras idr. 2020; Vallejo in Marón 2020), razdražljivost pri otrocih z ADHD, otrocih z motnjo avtističnega spektra in pri otrocih z učnimi težavami (Sciber-

ras idr. 2020; Turan idr. 2020; Vallejo in Marón 2020) ter razočaranost in občutek stiske pri otrocih z učnimi težavami (Vallejo in Marón 2020). Zaznano je bilo, da so otroci z učnimi težavami občutek stiske izražali s tihim jokom in skrbmi, ali bo celotna družina umrla (Vallejo in Marón 2020). Pri otrocih z ADHD in otrocih z učnimi težavami je bilo opaziti, da so imeli v času pandemije večkrat občutek žalosti, manj užitka pri dejavnostih ter občutek osamljenosti (Sciberras idr. 2020; Vallejo in Marón 2020). Pri otrocih z ADHD in z motnjo avtističnega spektra so raziskovalci ugotovili negativne spremembe na večini področij duševnega zdravja, tudi ob upoštevanju že obstoječih diagnoz in uporabe zdravil (Sciberras 2020; Turan idr. 2020). Kljub zdravstvenim storitvam na daljavo v času izgube služb za duševno zdravje in šolske podpore ter spreminjanja rutin so raziskovalci poročali o primeru poslabšanja stanja otroka z motnjo avtističnega spektra na področju zdravja in šolanja (Turan idr. 2020).

Vpliv pandemije na uspeh osnovnošolcev

Nekateri starši so poročali o pozitivnih učinkih pandemije na uspeh osnovnošolcev. Otroci, ki so imeli navadno težave v učilnici, so doživeli izboljšanje v povezavi z ocenami in učenjem pri šolanju na daljavo (Ewing in Vu 2020; Vallejo in Marón 2020). Osnovnošolci so se v času šolanja na domu naučili veliko novih stvari, izpostavili so, da so postali boljši v branju besedil v prvem jeziku (Bubb in Jones 2020). Raziskovalci so prišli do različnih ugotovitev. Po poročanju učencev so postali samostojnejši in so pri sebi zaznali večjo motivacijo za prevzemanje odgovornosti za lastno učenje (Bubb in Jones 2020), so pa bili starši po poročanju učiteljev veliko bolj vključeni v učenje otrok (Khanna in Kareem 2021). Večina otrok je imela težave pri razumevanju naloge, ki jo je dobila v virtualnih učilnicah, zato je bila potrebna dodatna razlaga učiteljev (Vallejo in Marón 2020). Po poročanju učiteljev je otrokom primanjkovalo znanja, saj v predvidenem času niso mogli narediti veliko in bi za enako delo kot v šolskih klopeh preko spleta potrebovali dvakrat več časa (Khanna in Kareem 2021; Vallejo in Marón 2020). V primerjavi s časom pred socialno izolacijo se je v času pandemije povečala bralna dejavnost osnovnošolcev. Pred omejitvami branje doma ni bilo zelo pogosto, kar se je v času pandemije izrazito spremenilo (Vallejo in Marón 2020).

Povezanost pandemije in fizične aktivnosti otrok

Starši so poročali, da so med pandemijo otroci manj telovadili in preživeli manj časa na prostem (Khanna in Kareem 2021; Sciberras 2020).

Glede tega so opazili razlike glede spola in starosti otrok. Mlajši otroci, tj. stari od 5 do 8 let, so pogosteje sodelovali pri prosti igri, kolesarjenju in vožnji s skirojem, rolikanju ali kotalkanju kot starejši otroci, tj. stari od 9 do 13 let. Na splošno so bile deklice manj aktivne kot fantje, starejši otroci pa manj aktivni od mlajših (Dunton, Do in Wang 2020). Starši so izrazili zaskrbljenost glede vsakodnevne uporabe računalnika in gledanja v zaslon (Ewing in Vu 2020). Največ časa so otroci namenili gledanju televizije, videoposnetkov, filmov, uporabi računalnika (Dunton, Do in Wang 2020; Moore idr. 2020; Sciberras 2020; Sun, Loh in Nie 2021), sedenju ob druženju s prijatelji ali z družino in opravljanju šolskih nalog (Dunton, Do in Wang 2020). Razlike glede spola in starosti otrok so bile ugotovljene pri trajanju poročanega sedečega vedenja ter aktivnostih, ki so jih med tem časom počeli (Dunton, Do in Wang 2020). Fantje so več časa kot dekleta igrali računalniške ali videoigre, medtem ko so dekleta več časa kot fantje uporabljala internet, elektronsko pošto ter elektronske medije za prosti čas, opravljala videoklice s prijateljicami ali z družino, sedela med poslušanjem glasbe, pogovarjanjem po telefonu, pošiljanjem sms-sporočil, druženjem s prijatelji ali družino in se ukvarjala s telesno neaktivnimi hobiji (Dunton, Do in Wang 2020). V primerjavi z mlajšimi otroki so starejši otroci več časa igrali računalniške ali videoigre, uporabljali internet, elektronsko pošto ali elektronske medije za namene prostega časa, sedeli ob poslušanju glasbe in med pogovorom po telefonu ali pošiljanjem sporočil. Na splošno se je med obdobjem začetka pandemije covida-19 in zgodnjim obdobjem pandemije fizična aktivnost otrok zmanjšala, medtem ko se je sedeče vedenje povečalo, pri čemer so bile omenjene spremembe veliko izrazitejše pri starejših otrocih kot pri mlajših (Dunton, Do in Wang 2020; Moore idr. 2020).

Vpliv pandemije na prehranjevalne navade otrok

V času pandemije je prišlo do sprememb pri prilagajanju praks prehranjevanja v smer popustljivejših, na otroke osredotočenih in v užitek usmerjenih praks. Večina staršev je poročala o spremembi vsaj ene dimenzije prehranjevalnega vedenja svojega otroka med zaprtjem države v primerjavi z obdobjem pred omejitvami. Največji porast so opazili pri tolažilnem prehranjevanju. Povečala se je tudi stopnja dolgočasenja otrok doma (Philippe idr. 2021; Sun, Loh in Nie 2021), kar je pomembno povezano s povečanjem tolažilnega prenajedanja, z odzivnostjo na hrano (npr. »moj otrok vedno prosi za hrano«) in s pogostostjo prigrizkov med obroki. Starost, spol in izračun indeksa telesne mase niso bili pomembni

napovedniki sprememb v prehranjevalnem vedenju otrok (Philippe idr. 2021).

Drugi vplivi padnemije covida-19, povezani z učenjem na daljavo ter osnovnošolci

Številna nezadovoljstva v zvezi s pandemijo ter šolanjem na daljavo so bila povezana z nedelujočo tehnologijo (npr. težave z internetno povezavo, izpadi elektrike) (Ewing in Vu 2020), vendar so starši opazili, da so otroci postali bolj vešč v uporabi digitalnih pripomočkov za učenje (Bubb in Jones 2020). V začetnem obdobju šolanja na daljavo so imeli otroci težave s spletnimi učilnicami, saj so se morali prilagoditi uporabi digitalnih platform (Weaver in Swank 2020). Na spremembe vsakodnevne rutine so se otroci odzvali z učenjem novega komuniciranja s pomočjo računalnika, vendar je še vedno obstajal delež tistih, ki se niso mogli prilagoditi učenju na daljavo (Khan in Mikuska 2021). Kot o negativnem učinku omejitev zaradi pandemije covida-19 so starši poročali o pomanjkanju socialnih vezi (Vallejo in Marón 2020). Otroci so pojasnili, kako so se počutili med zaprtjem šole, in izrazili, da jim je bilo v tem obdobju dolgčas, da so morali sedeti za računalnikom, niso mogli videti prijateljev in se z njimi igrati. Dolgotrajnejše gledanje v zaslon je bilo zanje naporno in tega niso marali; rekli so, da so preveč obremenjevali oči. Otroci so poročali, da so med zaprtjem šole ugotovili, da je branje knjig prijetno in sproščujoče. V času pandemije covida-19 je bilo branje med osnovnošolci zaželeno dejavnost (Sun, Loh in Nie 2021).

Razprava

Namen pregleda literature je bil ugotoviti, kakšen vpliv ima pandemija na osnovnošolske otroke. S pomočjo pregleda 13 raziskav smo določili pet glavnih področij, na katere je pandemija najbolj vplivala. Šolanje na daljavo je med pandemijo covida-19 prineslo različne posledice na več področjih.

Ena izmed zaskrbljujočih ugotovitev je vpliv pandemije na duševno zdravje otrok, še posebej na ranljivejše skupine otrok, saj je v tem času prišlo do izgube zdravstvene in šolske podpore (Turan idr. 2020). Šolanje na daljavo in omejitve, povezane s pandemijo, so neugodno povezane z gibalnim vedenjem otrok in mladine (Moore idr. 2020), kar so potrdile tudi raziskave (Chen idr. 2020; Guan idr. 2020). Vendar pa so v obdobju omejitev otroci bolj vzljubili branje knjig v prostem času, saj jim je to predstavljalo sproščujočo in prijetno dejavnost (Vallejo in Marón 2020);

podobno so v raziskavi ugotovili Megan Kuhfeld idr. (2020), saj so predvideli porast uspešnosti učencev v branju, ko se bodo zopet vrnili nazaj v šole. Ena izmed skrbi v povezavi s šolanjem na daljavo je pomanjkanje znanja, saj je učni proces preko spleta počasnejši kot v živo (Vallejo in Marón 2020; Khanna in Kareem 2021). Raziskovalci so ugotovili tudi vpliv pandemije na prehranjevalne navade otrok, saj so se povečali tolažilno prenažanje, odzivnost na hrano ter pogostost prigrizkov med obroki (Philippe idr. 2021).

Postavili smo si tudi tri ožje usmerjena vprašanja. Zanimalo nas je, ali so se v času šolanja na daljavo zgodile kakšne spremembe v razpoloženju otrok. Na podlagi pregledanih raziskav na to vprašanje odgovarjamo pritrdilno. V raziskavah Emme Sciberras idr. (2020) ter Valleje in Natalie Ceballos Marón (2020) so starši poročali o depresivnem oziroma žalostnem razpoloženju otrok, nemirnem vedenju in negativnih mislih; otroci so občutek stiske izražali s tihim jokom ter z mislimi na to, ali bo celotna družina umrla.

Drugo vprašanje se je navezovalo na vpliv pandemije na učni uspeh učencev. Na nekaterih področjih, kot je npr. branje, so otroci v času šolanja na daljavo postali uspešnejši (Bubb in Jones 2020; Vallejo in Marón 2020). Učitelji so opazili, da otrokom primanjkuje znanja, učenje na daljavo se je v primerjavi z učenjem v učilnicah pokazalo kot manj kakovostno (Khanna in Kareem 2021; Vallejo in Marón 2020). V pregledanih raziskavah nismo našli podatkov o spremembah šolskih ocen in učnega uspeha glede na čas pred pandemijo ter med njo (oziroma po njej), zaradi česar na naše drugo vprašanje ne moremo enoznačno odgovoriti. Menimo, da bi bilo to vsebinsko področje smiselno raziskovati tudi v prihodnje.

Pri zadnjem vprašanju nas je zanimalo, ali obstaja kakšna povezava med zmanjšano fizično aktivnostjo otrok in pandemijo. Na to vprašanje lahko odgovorimo pritrdilno; raziskave so pokazale, da so otroci v času šolanja na daljavo manj telovadili, preživeli manj časa na prostem (Khanna in Kareem 2021; Sciberras 2020) in več časa v sedečem položaju (Dunton, Do in Wang 2020; Ewing in Vu 2020; Moore idr. 2020; Sciberras 2020; Sun, Loh in Nie 2021).

Raziskave kažejo, da lahko povečan čas gledanja v zaslon, večji uporaba družbenih medijev in uporaba pametnih naprav povečajo tveganje za razvoj težav z duševnim zdravjem (Riehm idr. 2019, Twenge idr. 2018). Zaskrbljujoč je podatek, da so mlajši otroci (od 3 do 6 let) dovtetnejši za razvoj težav kot starejši, ki v času omejitev pogosteje ohranjajo so-

cialne stike (Romero idr. 2020). Otroci so v obdobju šolanja na daljavo pogrešali svoje prijatelje in sošolce (Hacin Beyazoglu idr. 2021; Jug 2021; Vallejo in Marón 2020), pri čemer je pomanjkanje socialnih vezi predstavljalo dejavnik tveganja za razvoj duševnih težav (Hare Duke 2017). Omejen dostop do oskrbe in storitev duševnega zdravja za otroke predstavlja pomemben vpliv covid-19 tako na ekosistemsko kot na makrosistemsko raven po Bronfenbrennerju (1994 citirano v Henderson idr. 2020), pri čemer šolsko okolje deluje kot močno medsebojno povezan sistem, v katerem potekajo pomembne vsakodnevne interakcije med različnimi skupinami (Bronfenbrenner 1994; Jug 2021).

Med pandemijo, ko so otroci ostali doma, sta se povečala tolažilno prenažanje in uživanje v hrani, čeprav to ni bilo povezano z notranjimi znaki lakote ali sitosti¹ (Philippe idr. 2021), kar bi dolgoročno lahko vodilo do povečanja telesne mase (Kral idr. 2012; Monnery-Patris idr. 2019). Vse omejitve, povezane s pandemijo, so neugodno povezane z gibalnim vedenjem otrok ter mladine (Chen idr. 2020; Guan idr. 2020). V pregledu smo ugotovili, da je bila podpora staršev ključna pri tem, kako so se vedli otroci in mladina (Rhodes in Lim 2018; Rhodes idr. 2019; Yun idr. 2018). Ob zavedanju, da so starši in njihovi otroci v času pandemije covid-19 nedvomno doživljali večji stres (Spinelli idr. 2020; Wang, Zhang idr. 2020), je lahko spodbujanje telesne aktivnosti in igre na prostem, ob spoštovanju omejitev z namenom ohranitve javnega zdravja, ena od strategij za izboljšanje osebnega in duševnega zdravja otrok in mladine (Gustafson in Rhodes 2006; Wang, Zhang idr. 2020). Tudi branje literature v prostem času se je pokazalo kot pomemben pozitiven dejavnik duševnega počutja otrok (Sun, Loh in Nie 2021), kar potrjuje tudi že obstoječa literatura (Clark in Teravainen-Goff 2018; Mumper in Gerrig 2017), ki poudarja pomembno, a manj priznано korist branja v prostem času za duševno počutje. Za nadaljnje raziskovanje področja in morebitne intervencije se nam zdi pomembno, da bi se starše, sorodnike, učitelje in ostale osebe, vključene v življenje otrok, naučilo prepoznati znake stresa in potencialnih težav z duševnim zdravjem. Znaki, značilni za otroke v starostnem obdobju od 5 do 12 let, so navadno razdražljivost, pretirano jokanje, strah, zaskrbljenost ali žalost, pogoste pritožbe zaradi bolečin v trebuhu ali gla-

¹ Notranji znaki lakote in sitosti so ključni za optimalno samoregulacijo vnosa hrane, pri čemer bi ignoriranje notranjih znakov lahko privedlo do prenažanja otrok in povečanja telesne teže, če bi to trajalo dlje časa. Primera: kruljenje želodca predstavlja notranji znak lakote, medtem ko prenehanje razmišljanja o hrani nakazuje sitost.

vobola, fizična ali besedna hiperaktivnost, motnje spanja, pogoste nočne more ali dnevna zaspanost, izguba zanimanja za igro z drugimi otroki ali težave pri iskanju prijateljev, slabša šolska uspešnost ali izogibanje šoli in vrnitev k vedenju, ki so ga že prerasli (npr. močenje postelje) (Centers for Disease Control and Prevention 2020; National Institute of Mental Health 2019).

Tudi pri učencih z učnimi težavami izolacija povzroča negativne čustvene posledice, med katerimi je čustvena nestabilnost, ki lahko vpliva na akademsko uspešnost. Treba je zmanjšati učinek vseh omejitev, med katere se uvršča tudi šolanje na daljavo, na čustveno regulacijo otrok. V prihodnje je treba več pozornosti posvetiti boljšemu poznavanju digitalnih tehnologij in dostopom do njih, saj nekateri učenci, starši in učitelji teh orodij ne uporabljajo tako učinkovito ter težje razumejo svoje vloge v trenutni situaciji (Vallejo in Marón 2020). Pomembno je omeniti dejavnike, povezane z domačim gospodinjstvom, ki imajo ključno vlogo pri kakovosti izobraževanja otrok v času šolanja na domu. Otroci iz marginaliziranih okolij pogosto nimajo možnosti zaprositi za pomoč zaradi pomanjkanja možnosti učnega procesa na domu (npr. otežen dostop do računalnika ali interneta), kar vodi v učni zaostanek za njihovimi vrstniki (Sabates, Carter in Stern 2021).

Sklepi

V pregled literature smo vključili raziskave, ki so zajele različne populacije po svetu (severnoameriško, južnoameriško, azijsko ter evropsko) ter so se nanašale na različna vsebinska področja: Vpliv pandemije na duševno zdravje otrok, Vpliv pandemije na šolski uspeh osnovnošolcev, Povezanost pandemije in fizične aktivnosti otrok ter Drugi vplivi pandemije covida-19, povezani z učenjem na daljavo ter osnovnošolci. Na podlagi pregleda menimo, da so v prihodnje potrebne raziskave celotnega področja vpliva pandemije na osnovnošolce, še posebej na mlajšo skupino šolarjev (do pribl. devetih let), saj je na vzorcu starejših otrok in mladine že narejenih več raziskav.

Zaradi trenutnega prepada v znanju in razumevanja vseh posledic pandemije so nujne longitudinalne raziskave, ki bodo omogočile podrobnejši vpogled v spremembe, ki so se zgodile v izobraževanju pred, med in po pandemiji covida-19. Nujne so raziskave na področju učnega uspeha in akademske rasti otrok v času zaprtja šol. Izpostavili bi še pomembnost teoretičnega okvira po Bronfenbrennerju (1979), kar je po našem mnenju pomembno nasloviti tudi v času zaprtja šole, saj se je takrat šolsko oko-

lje, ki je za razvoj otrok precej drugačno okolje, tako rekoč spremenilo v domače.

Izpostavili bi tudi nekaj omejitev našega pregleda in možnosti izboljšav. Da bi lahko natančneje odgovorili na zastavljena raziskovalna vprašanja, bi bilo treba vključiti longitudinalne raziskave, ki pa jih v času pregleda še ni bilo možno najti. Pomanjkljivost bi lahko predstavljalo tudi število vključenih virov, saj smo našli manjši nabor ustreznih raziskav, zaradi česar je vprašljiva posplošljivost rezultatov na večje populacije otrok oziroma osnovnošolcev po svetu. Sčasoma bo na voljo vedno več sorodnih raziskav, zaradi česar menimo, da bi bilo smiselno ponoviti podoben oziroma razširjen pregled literature. Zajete raziskave so uporabljale tudi izrazito različne metode raziskovanja in različne vzorce udeležencev, zaradi česar jih je med seboj nekoliko težje primerjati.

Naš pregled literature lahko pomembno prispeva k razumevanju možnih vplivov in posledic pandemije na osnovnošolske otroke. Zajema več različnih področij, na katera je pandemija vplivala, zato lahko služi kot oporna točka za nadaljnje, poglobljenejše raziskovalno delo.

Literatura

- Bronfenbrenner, Urie. 1979. *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA, in London: Harvard University Press.
- . 1994. »Ecological Models of Human Development.« V *International Encyclopedia of Education*, 3. zv., uredila Torsten Husen, T. Neville Postlethwaite, 37–43. Oxford: Elsevier.
- Bubb, Sara, in Mari-Anna Jones. 2020. »Learning from the COVID-19 Home-Schooling Experience: Listening to Pupils, Parents/Carers and Teachers.« *Improving Schools* 23 (3): 209–222.
- Caram, Sofia. 2020. »Cuarentena: piden flexibilizar las condiciones para niños con autismo.« Página 12, 2. april. <https://www.pagina12.com.ar/256603-cuarentena-piden-flexibilizar-las-condiciones-para-ninos-con>
- Centers for Disease Control and Prevention. 2020. »Helping Children Cope.« <https://www.cdc.gov/coronavirus/2019-ncov/daily-life-coping/for-parents.html>.
- Chen, Peijie, Lijuan Mau, George P. Nassis, Peter Harmer, Barbara E. Ainsworth in Fuzhong Li. 2020. »Returning Chinese School-Aged Children and Adolescents to Physical Activity in the Wake of COVID-19: Actions and Precautions.« *Journal of Sport and Health Science* 9 (4): 322–324.
- Clark, Christina, in Anne Teravainen-Goff. 2018. »Mental Wellbeing, Reading and Writing: How Students and Young People's Mental Wellbeing is Related to Their Reading and Writing Experiences.« National Literacy Trust, London.
- Cortese, Samuele, David Coghill, Paramala Santosh, Chris Hollis in Emily Si-

- monoff. 2020. »Starting ADHD Medications During the COVID-19 Pandemic: Recommendations from the European ADHD Guidelines Group.« *The Lancet Child & Adolescent Health* 4 (6): e15.
- Cradock, Angie L., Jessica L. Barrett, Cheryl Carnoske, Jamie F. Chriqui, Kelly R. Evenson, Jeanette Gustat, Isobel B. Healy idr. 2013. »Roles and Strategies of State Organizations Related to School-Based Physical Education and Physical Activity Policies.« *Journal of Public Health Management and Practice* 19 (3): 34–40.
- Dobnik Renko, Bernarda, Peter Janjušević, Ivana Hausmeister Kreft, Maja Lampret, Andreja Mikuž, Andreja Mlinarič in Tanja Pristovnik. 2020. »Duševno zdravje otrok in mladostnikov v času epidemije covida-19: gradivo za vzgojno-izobraževalne ustanove v času postopnega odpiranja vrtcev in šol.« Zbornica kliničnih psihologov Slovenije, Ljubljana.
- Dunton, Genevive F., Bridgette Do in Shirlene D. Wang. 2020. »Early Effects of the COVID-19 Pandemic on Physical Activity and Sedentary Behavior in Children Living in the U.S.« *BMC Public Health* 20:1351.
- Education Endowment Foundation. 2020. »Remote Learning: Rapid Evidence Assessment.« Education Endowment Foundation, London.
- Evers, Catherine, Alexandra Dingemans, Astrid F. Junghans in Anja Boevé. 2018. »Feeling Bad or Feeling Good, Does Emotion Affect Your Consumption Of Food? A Meta-Analysis of the Experimental Evidence.« *Neuroscience and Biobehavioral Reviews* 92:195–208.
- Ewing, Lee-Ann, in Huy Quan Vu. 2020. »Navigating 'Home Schooling' during COVID-19: Australian Public Response on Twitter.« *Media International Australia* 178 (1): 77–86.
- Fairclough, Stuart J., in Gareth A. Stratton. 2006. »Review of Physical Activity Levels during Elementary School Physical Education.« *Journal of Teaching in Physical Education* 25 (2): 240–258.
- Faraone, Stephen V., Philip Asherson, Tobias Banaschewski, Joseph Biederman, Jan K. Buitelaar, Josep Antoni Ramos-Quiroga, Luis Augusto Rohde, Edmund J. S. Sonuga-Barke, Rosemary Tannock in Barbara Franke. 2015. »Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder.« *Nature Reviews Disease Primers* 1:15020.
- Fegert, Jörg M. Fegert, Benedetto Vitiello, Paul L. Plener in Vera Clemens. 2020. »Challenges and Burden of the Coronavirus 2019 (COVID-19) Pandemic for child and Adolescent Mental Health: A Narrative Review to Highlight Clinical and Research Needs in the Acute Phase and the Long Return to Normality.« *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health* 14:20.
- GEM Report. 2020. »Covid-19: Where's the Discussion on Distance Learning Training for Teachers?« UNESCO, 1. april. <https://world-education-blog.org/2020/04/01/covid-19-wheres-the-discussion-on-distance-learning-training-for-teachers/>.
- Guan, Hongyan, Anthony D. Okely, Nicolas Aguilar-Farias, Borja Del Pozo Cruz, Catherine E. Draper, Asmaa El Hamdouchi, Alex A. Florindo idr. 2020. »Promoting Healthy Movement Behaviours among Children during the COVID-19 Pandemic.« *Lancet Child and Adolescent Health* 4 (6): 416–418.

- Gustafson, Sabrina L., in Ryan E. Rhodes. 2006. »Parental Correlates of Physical Activity in Children and Early Adolescents.« *Sports Medicine* 36 (1): 79–97.
- Hacin Beyazoglu, Kaja, Teresa Bertogna, Lea Hostnik, Tia Jakopič, Katja Škoda, Marja Zakelšek in Urška Fekonja. 2021. »Težave in izzivi družin z otroki v zgodnjem in srednjem otroštvu med karanteno zaradi epidemije COVID-19.« V *Psihologija pandemije: posamezniki in družba v času koronske krize*, uredila Žan Lep in Kaja Hacin Beyazoglu, 53–65. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Hare Duke, Laurie. 2017. »The Importance of Social Ties In Mental Health.« *Mental Health and Social Inclusion* 21 (5): 264–270.
- Harley, Diane. 2007. »Use and Users of Digital Resources.« *Educause Quarterly* 30 (4): 12–20.
- Henderson, Marcus D., Cynthia J. Schums, Catherine C. McDonald in Sharon J. Irving. 2020. »The COVID-19 Pandemic and the Impact on Child Mental Health: A Socio-Ecological Perspective.« *Pediatric Nursing* 46 (6): 267–272.
- Jeffery, Mairi, Tanya Lereya, Julian Edbrooke-Childs, Jess Deighton, Nick Tait, and Melissa A. Cortina. 2020. »Emerging Evidence (Issue 6): Coronavirus and Children and Young People's Mental Health.« Evidence Based Practice Unit, London.
- Jiao, Wen Yan, Lin Na Wang, Juan Liu, Shuan Feng Fang, Fu Yong Jiao, Massimo Pettoello-Mantovani in Eli Somekh. 2020. »Behavioral and Emotional Disorders in Children during the COVID 19 Epidemic.« *The Journal of Pediatrics* 221:264-266.
- Jug, Vesna. 2021. »Attitudes towards School, Selfperceived School Competence and General Self-Esteem during and after the 1st Wave of COVID-19 Epidemic in Slovenia: A Case Study.« *Innovative Issues and Approaches in Social Sciences* 14 (2): 185–202.
- Khan, Tehmina, in Éva Mikuska. 2021. »The First Three Weeks of Lockdown in England: The Challenges of Detecting Safeguarding Issues amid Nursery and Primary School Closures due to COVID-19.« *Social Science & Humanities Open* 3 (1): 100099.
- Khanna, Radhika, in Jacqueline Kareem, J. 2021. »Creating Inclusive Spaces in Virtual Classroom Sessions during the COVID Pandemic.« *International Journal of Educational Research Open* 2 (2): 100038.
- Kral, Tanja V. E., David B. Allison, Leann L. Birch, Virginia A. Stallings, Reneé H. Moore in Myles S Faith. 2012. »Caloric Compensation and Eating in the Absence of Hunger in 5- to 12-Y-Old Weight-Discordant Siblings.« *American Journal of Clinical Nutrition* 96 (3): 574–583.
- Kuhfeld, Megan, James Soland, Beth Tarasawa, Angela Johnson, Erik Ruzek in Jing Liu. 2020. »Projecting the Potential Impacts of COVID-19 School Closures on Academic Achievement.« *Educational Researcher* 49 (8): 549–565.
- Lawson, Monica, Megan H. Piel in Michaela Simon, M. 2020. »Child Maltreatment during the COVID-19 Pandemic: Consequences of Parental Job Loss on Psychological and Physical Abuse towards Children.« *Child Abuse & Neglect* 110 (Pt 2): 104709.

- Mahoney, Jill. 2020. »Remote Learning for Elementary Students Poses Unique Challenges.« *The Globe and Mail*, 17. avgust. <https://www.theglobeandmail.com/canada/article-remote-learning-for-primary-level-students-poses-unique-challenges/>.
- McGrath, Jane. 2020. »ADHD and Covid-19: Current Roadblocks and Future Opportunities.« *Irish Journal of Psychological Medicine* 37 (3): 204–211.
- Michels, Nathalie, Isabelle Sioen, Caroline Braet, Gabriele Eiben, Antje Hebestreit, Inge Huybrechts, Barbara Vanaelst, Krishna Vyncke in Stefaan De Henauw. 2012. »Stress, Emotional Eating Behaviour and Dietary Patterns in Children.« *Appetite* 59 (3): 762–769.
- Ministrstvo za zdravje. B. l. »Koronavirus (SARS-Cov-2).« <https://www.gov.si/teme/koronavirus-sars-cov-2/>.
- Monnery-Patris, Sandrine, Natalie Rigal, Audrey Peteuil, Claire Chabanet in Sylvie Issanchou. 2019. »Development of a New Questionnaire to Assess the Links between Children's Self-Regulation of Eating and Related Parental Feeding Practices.« *Appetite* 138:174–183.
- Moore, Sarah A., Guy Faulkner, Ryan E. Rhodes, Mariana Brussoni, Tala Chulak-Bozzer, Leah J. Ferguson, Raktim Mitra idr. 2020. »Impact of the COVID-19 Virus Outbreak on Movement and Play Behaviours of Canadian Children and Youth: A National Survey.« *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity* 17 (1): 85.
- Mumper, Micah L., in Richard J. Gerrig. 2017. »Leisure Reading and Social Cognition.« *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts* 11 (1): 109–120.
- Nacionalni inštitut za javno zdravje. B. l. »Koronavirus.« <https://www.nijz.si/sl/koronavirus-za-sposno-javnost>.
- National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. 2020. *Reopening K-12 Schools during the COVID-19 Pandemic: Prioritizing Health, Equity, and Communities*. Uredili Enriqueta C. Bond, Kenne A. Dibner in Heidi A. Schweingruber. Washington, DC: The National Academies Press.
- National Institute of Mental Health. 2019. »Child and Adolescent Mental Health.« <https://www.nimh.nih.gov/health/topics/child-and-adolescent-mental-health/>.
- Patel, Hiral, in Anushka Challawalla. 2020. »Education Technology: Out with the Old School.« *Barclays*, 8. april. <https://www.investmentbank.barclays.com/our-insights/education-technology-out-with-the-old-school.html>.
- Petrie, Chris, Katija Aladin, Pukhraj Ranjan, Romaine Javangwe, Danny Gililand, Saku Tuominen in Leponiemi Lasse. 2020. »Spotlight: Quality Education for All during Covid-19.« *Hundred Research Report 11, HUNDRED in OECD*. https://hundred-cdn.s3.amazonaws.com/uploads/report/file/15/hundred_spotlight_covid-19_digital.pdf.
- Pfefferbaum, Betty, in Carol S. North. 2020. »Mental Health and the COVID-19 Pandemic.« *New England Journal of Medicine* 383 (6): 510–512.
- Philippe, Kaat, Claire Chabanet, Sylvie Issanchou in Sandrine Monnery-Patris. 2021. »Child Eating Behaviors, Parental Feeding Practices and Food Shopping Motivations during the COVID-19 Lockdown in France: (How) Did They Change?« *Appetite* 161:105132.

- Rhodes, Ryan E., in Clarise Lim. 2018. »Promoting Parent and Child Physical Activity together: Elicitation of Potential Intervention Targets and Preferences.« *Health Education & Behavior* 45 (1): 112–123.
- Rhodes, Ryan E., John C. Spence, Tanya Berry, Guy Faulkner, Amy E. Latimer-Cheung, Norman O'Reilly, Mark S. Tremblay in Leigh Vanderloo. 2019. »Parental Support of the Canadian 24-Hour Movement Guidelines for Children and Youth: Prevalence and Correlates.« *BMC Public Health* 19 (1): 1385.
- Riehm, Kira E., Kenneth A. Feder, Kayla N. Tormohlen, Rosa M. Crum, Andrea S. Young, Kerry M. Green, Lauren R. Pacek, Lareina N. La Flair in Ramin Mojtabai. 2019. »Associations between Time Spent Using Social Media and Internalizing and Externalizing Problems among US Youth.« *JAMA Psychiatry* 76 (12): 1266–1273.
- Rodríguez-Martín, Boris C., in Adrian Meule. 2015. »Food Craving: New Contributions on Its Assessment, Moderators, and Consequences.« *Frontiers in Psychology* 6:21.
- Romero, Estrella, Laura López-Romero, Beatriz Domínguez-Álvarez, Paula Villar in Jose Antonio Gómez-Fraguela. 2020. »Testing the Effects of COVID-19 Confinement in Spanish Children: The Role of Parents' Distress, Emotional Problems and Specific Parenting.« *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17(19): 6975.
- Rosenthal, Cameron M., in Lindsay A. Thompson. 2020. »Child Abuse Awareness Month during the Coronavirus Disease 2019 Pandemic.« *JAMA Pediatrics* 174 (8): 812.
- Rundle, Andrew G., Yoosun Park, Julie B. Herbstman, Eliza W. Kinsey and Y. Claire Wang 2020. »COVID-19–Related School Closings and Risk of Weight Gain among Children.« *Obesity* 28 (6): 1008–1009.
- Sabates, Ricardo, Emma Carter in Jonathan M. B. Stern. 2021. »Using Educational Transitions to Estimate Learning Loss due to COVID-19 School Closures: The case of Complementary Basic Education in Ghana.« *International Journal of Educational Development* 82:102377.
- Sciberras, Emma, Pooja Patel, Mark A. Stokes, David Coghill, Christel M. Middeldorp, Mark A. Bellgrove, Stephen P. Becker idr. 2020. »Physical Health, Media Use, and Mental Health in Children and Adolescents With ADHD During the COVID-19 Pandemic in Australia.« *Journal of Attention Disorders* 26 (4), 549–562.
- Spinelli, Maria, Francesca Lionetti, Massimiliano Pastore in Mirco Fasolo. 2020. »Parents' Stress and Children's Psychological Problems in Families Facing the COVID-19 Outbreak in Italy.« *Frontiers in Psychology* 11:1713.
- Stavridou, Androniki, Evangelia Kapsali, Eleni Panagouli, Athanasios Thirios, Konstantinos Polychronis, Flora Bacopoulou, Theodora Psaltopoulou, Maria Tsolia, Theodoros N. Sergentanis in Artemis Tsitsika. 2021. »Obesity in Children and Adolescents during COVID-19 Pandemic.« *Children* 8 (2): 135.
- Sun, Baoqi, Chin Ee Loh in Youyan Nie. 2021. »The COVID-19 School Closure Effect on Students' Print and Digital Leisure Reading.« *Computers and Education Open* 2:100033.

- Turan, Bahadir, Nergiz Kocarslan, Murat Gulsen in Onur Burak Dursun. 2020. »Your Country Is Your Routine: The Evacuation, Quarantine, and Management of Behavioral Problems of a Child with Autism during COVID-19 Pandemic.« *Dusunen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences* 33:310–312.
- Twenge, Jean M., Thomas E. Joiner, Megan L. Rogers in Gabrielle N. Martin. 2018. »Increases in Depressive Symptoms, Suicide-Related Outcomes, and Suicide Rates among U.S. Adolescents after 2010 and Links to Increased New Media Screen Time.« *Clinical Psychological Science* 6 (1): 3–17.
- U.S. Department of Health and Human Services. 2008. *2008 Physical Activity Guidelines for Americans*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services. <https://health.gov/sites/default/files/2019-09/paguide.pdf>.
- Vallejo, Santiago Sevilla, in Natalia Ceballos Marón. 2020. »Theoretical and Applied Study of the Psychological and Educational Effects of Coronavirus in Primary School Students in Argentina.« *Social Sciences & Humanities Open* 2 (1): 100039.
- Wang, Cuiyan, Riyu Pan, Xiaoyang Wan, Yilin Tan, Linkang Xu, Cyrus S. Ho in Roger C. Ho. 2020. »Immediate Psychological Responses and Associated Factors during the Initial Stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) Epidemic among the General Population in China.« *International Journal of Environmental Research and Public Health* 17 (5): 1729.
- Wang, Guanghai, Yunting Zhang, Jin Zhao, Jun Zhang in Fan Jiang. 2020. »Mitigate the Effects of Home Confinement on Children during the COVID-19 Outbreak.« *The Lancet* 395 (10228): 945–947.
- Weaver, Jo Lauren, in Jacqueline M. Swank. 2020. »Parents' Lived Experiences With the COVID-19 Pandemic.« *The Family Journal* 29 (2): 136–142.
- Workman, Joseph. 2020. »How Much May COVID-19 School Closures Increase Childhood Obesity?« *Obesity* 28 (10): 1787–1787.
- World Health Organization. 2020. »Listings of WHO's Response to COVID-19.« 29. junij. <https://www.who.int/news/item/29-06-2020-covidtimeline>.
- Yun, Lira, Leigh Vanderloo, Tanya R. Berry, Amy E. Latimer-Cheung, Norman O'Reilly, Ryan E. Rhodes, John C. Spence, Mark S. Tremblay, and Guy Faulkner. 2018. »Assessing the Social Climate of Physical (In)Activity in Canada.« *BMC Public Health* 18:1301.